

Finkey Ferenc

Felhívás a volt pataki diákokhoz, 1916

Azt hiszem, mindnyájunkat, akik a sárospataki főiskolát valljuk igazi „anyaiskolánk”-nak, akik ott szívtuk magunkba – több-kevesebb ideig – a tudományok elemeit, a későbbi életpályánkhoz nélkülözhetetlen szellemi és erkölcsi javakat s ott esküdtünk fel a haza és a tudomány szeretetére és szolgálatára, mindnyájunkat felrázott, szinte kizavart mindennapi munkakörünkből s a mai rendkívüli idő gondjaiból, bajaiból a főiskola akadémiajának áthelyezését kérő akadémiai-széki indítvány. Az áthelyezésért síkraszállott akadémiai tanárokon és – amint bebizonyult – csekély számú híveiken kívül, akik bizonyosan örömmel és nagy jó reménységekkel pendítették meg ezt a tervet, mi, a többi volt pataki diákok, amint a hozzám is érkezett nagyszámú levelek alapján nyugodt lelkiismerettel állíthatom, igen és igen sokan, fájdalmas megdöbbenéssel értesülünk a sárospataki főiskola eddigi egységes szerkezetének ily szétválasztását, ezzel Sárospataknak egyszerű főgimnáziumi székhelyé zsugorítását célzó javaslatról.

Annál nagyobb lett azonban nemsokára a mi örömünk, midőn a f. é. június 15-én tartott egyházkerületi közgyűlés több egyházmegye és a főiskolai igazgató tanács bölcs és határozott fellépése folytán az áthelyezés iránti indítványt egyszer s mindenkorra levette a napirendről.

Talán szabad ezért a reánk annyira megnyugtató és felemelő határozatért a volt sárospataki diákok velem együtt érző tábora nevében – ha erre formászerű felhatalmazást nem kaptam is – forró köszönetünket kifejezni a főtiszteletű és méltóságos egyházkerületi közgyűlésnek, mely ezúttal is, mint annyiszor már, a főiskola nehéz zivataros napjaiban, hivatása magaslatára emelkedett, megmentette a sárospataki főiskola egységét s méltónak bizonyult „a főiskola fenntartója” nevezetre. Hálás elismerésünket és hódolatunkat kell kifejeznünk különösen az egyházkerület vezető világi férfiainak, elsősorban a világi főgondnok és gondnok uraknak, valamint a kerületi közgyűlésen felszólalt többi nagynevű világi vezérebereinknek és az áthelyezés ellen tollal és szóval állást foglalt lelkészi vezérférfiaknak, hogy egy szívvel-lélekkel vétót kiáltottak

a sárospataki főiskola megcsonkításának terve ellen s ezzel megőrizték a magyar kultúrának egy szerény fészekbe szorult, de országSZerte ismert és becsült végvárát.

Most azonban, hogy a döntés megtörtént és a mi óhajunk szerint történt, azt hiszem, az örvendezés és köszönet mellett éppen reánk, akik ezzel a döntéssel szívünk szerint meg vagyunk elégedve, egy erkölcsi, hogy ne mondjam, becsületbeli kötelesség hárul: levonni a helyeselt döntés konzekvenciáját s kimutatni, hogy a sárospataki főiskola a mai helyén is életképes, érdemes és méltó a fennmaradásra és a fejlesztésre; a másik, gyakorlatilag még fontosabb kötelességünk pedig, hogy ha csakugyan vannak hiányok, akadályok a főiskola fejlesztésében, tehetségünk szerint igyekezzünk e hiányokat pótolni, vagyis segíteni, támogatni szeretett Alma Materünket a kívánatos és szükséges fejlődésben.

Az egyházkerület határozata után illojális dolog lenne volt ellenfeleinkkel vitatkoznunk vagy éppen rekriminációkba* bocsátkoznunk. Adjuk meg mindenkinek a magáét és – tanuljunk ellenfeleinktől is.

Mi sem tagadtuk és ma sem tagadjuk, hogy Sárospatak, mint város (sőt jogászi műnyelven egyszerű „nagyközség”) csakugyan „kisváros”, legkisebb a hazai főiskolák székhelyei között. Mi is legmelegebben óhajtjuk, hogy Sárospatak községe minél gyorsabban és hatalmasabban fejlődjék s minél kellemesebb és kényelmesebb elhelyezkedést és szórakozást nyújtson úgy a tanároknak, mint a tanulóknak. Az eltérés köztünk csak abban állott és áll, hogy szerintünk Sárospatak még sem olyan Istentől elhagyott utolsó zughely, mint ellenfeleink hirdették, ahol úriember és annak készülő kis- és nagydiák nem talál többé méltó helyet magának. Ellenkezőleg, én és velem igen sokan az tartjuk, hogy Patak az utolsó évtizedben igenis örvendetes fejlődésnek indult s ismerve a megyei közigazgatás illetékes embereinek Sárospatak iránti őszinte jóindulatát, bizton lehet várni a közel jövőben még gyorsabb és szebb fejlődését.

Nézetem szerint azonban Sárospatak községi állapota, annak netaláni hiányai, fogyatkozásai, esetleg ferdeségei egyáltalán nem akadályai a sárospataki főiskola kellő színvonalon tartásának és fejlesztésének. A múlt század hatvanas, hetvenes éveiben bizonyára sokkal szegényesebb külseje volt Pataknak, mégis nagyvárosban felnőtt férfiak, egy Emödy Dániel, Erdélyi János, Ballagi Géza, Szánthó Gyula szívesen eljöttek Patakra és boldogan éltek itt évtizedeken át. Mi is helyesnek tartjuk, ha Sárospatak város mielőbb bevezeti a villanyvilágí-

tást, vízvezeték, csatornázást (ami ugyancsak sok, igazán nagyvárosban is alig egy pár éve sikerült vagy csak most van tervben), ha egy csinos modern kávéházat, színpontot stb. építtet – amint mindezek közeli megvalósítása egyáltalán nem tartozik a lehetetlenségek közé – azonban mindezek létesítése, szervezése nem a főiskola vagy az azt fenntartó egyházkerület feladata s ha eddig jeles tanárok és jó családból származó fiatal emberek is ellakhattak Patakon ezek hiányában is és hasznos munkát végeztek a hazai kultúra és az egyház részére, a mai tanári kar és tanuló ifjúság is ellehet egy pár évig még ezek nélkül is, s tanulmányaikban és előmenetelükben ezek a nagyvárosi kényelmi intézmények hiánya egyáltalán nem fogja őket akadályozni, sem jövőjükre nem lesz káros hatással.

Az igazán komoly és fontos kérdés azonban az, hogy miféle hiányai vannak a főiskolának, melyek az eredményes tanulást és tanítást gátolják, hol és mit kell pótolni, miben kell segítségére sietni a főiskolának, hogy magas hivatását méltóan tölthesse be s el ne maradjon a hasonló tanintézetek mellett?

Ezeknek a hiányoknak a feltárása és boncolgatása nem az én feladatom. Készséggel elismerem az áthelyezést kérők memorandumából, hogy lehetnek és bizonyosan vannak hiányok a sárospataki főiskolában, amelyeknek elhárítása szükséges, sőt elengedhetetlen. Így elfogadom, hogy legelsőben is egy modernül berendezett internátus felállítása elodázhatatlan, ha a főiskola növendékeinek kellő létszámát és a tanítás színvonalának fenntartását biztosítani akarjuk. Bármily áldásos eredménnyel működik és jövőre is fenntartandó a konviktus,* * az bizonyos, hogy a tanulók és hallgatók erkölcsi felügyelete, szorosán vett nevelése, a zene, az élőnyelvek alapos tanítása oly fontos nevelési szükségletek, melyek csak egy nagyszabású, jól szervezett internátus felállításával valósíthatók meg. Egy ily intézmény felállítása azonban sok pénzt kíván, mellyel ez idő szerint a főiskola nem rendelkezik.

Íme egy reális, komoly kívánság, amire nézve nincs köztünk ellentét, amelynek megvalósításán közös erővel dolgozhatunk. Lehet és bizonyára van több hasonló komoly szükséglet és kívánság is, melyekre nézve könnyen egyetértésre juthatunk. Közös erővel, vállvetett munkával mindezeket a reális kívánságokat, ha nem is egyszerre, de fokozatosan bizonyára megvalósíthatjuk. Csak ne csüggedjünk el a nehézségek láttára, ne legyünk pesszimista rémlátók.

Sursum corda!* **

Volt sárospataki diákok! Hozzátok szólok, úgy a nálam idősebbekhez, mint az

ifjabbakhoz, egyházi és világi férfiakhoz egyaránt. Siessünk volt főiskolánk, a ma is szeretettel úgy nevezett Alma Materünk segítségére, igyekezzünk tehetőségünk szerint visszafizetni egy kis kamatát annak a szellemi tőkének, amit Alma Materünktől nyertünk vagy az ő védőszárnyai alatt kezdtünk el összegyűjteni. Ne engedjük, hogy a sárospataki főiskola elmaradjon, avagy hátrább kerüljön az iskolák versenyében. Oltalmazzuk, támogassuk erkölcsileg és anyagiilag, hogy mindvégig, a későbbi nemzedékek előtt is azon a piederstálon maradhasson, amelyen a mi szemeink előtt áll s betölthesse a nagy, nemes kultúrmissziót a jövőben is, melyet négyszázadon át az egész magyar haza közvéleménye szerint oly eredményesen betöltött.

Mi legyen a segítség módja? Erre nézve az áthelyezési mozgalom, ellenhatásul, létrehozott egy szervezetet, mely hogy naggyá legyen és főiskolánk támogatásában jelentékeny tényezővé váljék, az elsősorban éppen rajtunk, volt pataki diákokon áll. Egy soha Patakon sem járt lelkes tanügyi ember eszméje volt, hogy a főiskolánknak a szétdarabolás veszélyétől megmentése végett alakítsunk egy országos szövetséget. Ez a szövetség „Sárospatakot Oltalmazó Liga” név alatt rövidesen meg is alakult. Ez a Liga tűzte ki programjává a sárospataki főiskola erkölcsi és anyagi támogatásának munkáját azok részéről, akik nem hivatalos tényezői, vagy munkásai a főiskolának, illetőleg az egyházkerületnek. Ez a liga indította meg máris a gyűjtést a főiskolai internátus javára és fogja országszerte szervezni és vezetni azt, hogy minél előbb egy tekintélyes összeget ajánlhassunk fel a főiskolának e célra.

A Liga legelső sorban reánk számít, volt pataki diákokra. Azt hiszem, nem is téved számításában. Álljunk be valamennyien a Ligába és tehetőségünk szerint vigyük előre annak ügyét s igyekezzünk, hogy a Liga csakugyan főiskolánknak egy külső bástyájává váljék. Így lesz nemesen expiálva* *** a szétbontás terve, hogy a megcsonkítás helyett annak megerősítése és felvirágzása legyen az eredmény, melynek majd örvendhessenek a mai viszonyokkal elégedetlenkedők is.

Az a nagy felbuzdulás azonban, amelyet a háborús idő teméntelen bajai dacára főiskolánk iránt a volt tanítványai részéről oly széles körben tapasztalnunk lehetett, engemet egy másik eszme felvetésére, egy, a Ligánál is bensőbb szövetség alapításának megpendítésére bátorít fel.

Alakítsuk meg a Liga mellett és annak kebelében a Volt Pataki Diákok Szövetségét!

Ennek a szövetségnek a célja és feladata merőben eszmei tartalmú lenne. Fenn tartani és ápolni a szellemi közösséget azok között, akik örömmel és büszkén nevezzük magunkat immár meglett férfikorunkban is „volt pataki diák”-oknak, a sárospataki főiskola puritán hagyományai letéteményeseinek és ápolóinak. Mily érdekes és mennyire lélekemelő lenne időnként összejönni nemcsak azoknak, akik egy gimnáziumi osztályban, vagy egy akadémiai évfolyamon tanultunk együtt, hanem nagyobb korcsoportoknak, tíz, húsz, harminc éven belül a sárospataki főiskolában tanult férfiaknak. Mennyi édes emléket tudnánk valamennyien feleleveníteni s mily szép és megható ünnep lenne ez szeretett főiskolánkra is és mennyi jó származhatnék ily nagyobb összejövetelekből. A főiskola nevezetesebb ünnepélyein, nagy évfordulókon, a fejedelmi alapítók vagy a kiválóbb tanárok emlékének szentelt ünnepeken, a főiskola életében beálló új nagy események alkalmával mily nagy lelki gyönyörűség lenne mindnyájunknak, ha egy nagy táborba gyűlhetnénk össze, kicserélni emlékeinket, eszméinket a főiskola fejlesztése kérdésében is.

A Szövetség vehetné munkába a pataki diák-hagyományok összegyűjtését és kiadását, valamint a főiskolát ismertető füzetek készíttetését stb., szóval az összes volt pataki diákokat érdeklő dolgokat.

Én csak megpendítem ezt az eszmét. Ha visszhangot kapok s talán újabb, helyesebb eszméket és irányítást a megvalósítás tekintetében, örömmel dolgoznom ki a Szövetség tervét és programját. A Sárospataki Hírlap, mely a Ligának hivatalos közlönye lesz, bizonyára szívesen ad helyet ezirányú törekvéseinknek is.

A világháború egyik legnagyobb tanulsága és eredménye lesz a rokon érzelmű és gondolkodású nemzeteknek az eddiginél szorosabb szövetsége. A mi iskolai háborúnkból is vonjuk le a tanulságot és igyekezzünk jobban szeretni és becsülni egymást, legfőképpen pedig Alma Materünket. Szövetkezzünk a sárospataki főiskola nemes hagyományainak ápolására, de ugyanekkor a főiskola megifjítására, az új idők követelményei szerint szükséges intézményekkel való felszerelésére.

Tömörüljünk szeretett főiskolánk körül, ajánljuk fel segítő kezünket és filléreinket a főiskola fenntartó hatóságainak.

Álljunk be a Sárospatakot Oltalmazó Ligába! Alakítsuk meg ennek körén belül a Volt Pataki Diákok Szövetségét!

A Ligába való belépési nyilatkozat és tagsági díj legcélszerűbben Zilahi Kiss

Jenő pénztárnokhoz küldhető. A Szövetség iránti terveket vagy javaslatokat alulírott is köszönettel fogadja és szívesen közvetíti a Sárospataki Hírlap szerkesztőségéhez.

Pozsony, 1916. június 23.

Utószó

Hetvenöt évvel ezelőtt, 1928. október 6-án alakult meg Sárospatakon a Pataki Diákok Országos Szövetsége (PADOSZ), a mai Pataki Diákok Szövetsége (PADISZ) jogelődje. A Sárospataki Református Főiskola imatermében tartott alakuló közgyűlésen a több mint másfélszáz résztvevő a Szövetség elnökévé Kazinczy Gábor ny. kúriai bírót, főtítkárává Novák Sándor gimnáziumi tanárt választotta meg, társelnökök lettek Finkey Ferenc és id. Meczner Béla. E jeles eseményre, illetve a megelőző folyamatokra emlékezünk Finkey Ferenc 1916-ban írott röpiratának közzétételével.

Finkey Ferenc Sárospatakon született 1870-ben. Tanulmányait szülővárosában végezte, a jogász pályára is itt, illetve Kolozsvárott készült föl. 1892-ben doktori szigorlatot és bírói vizsgát tett, s a következő évtől visszatért Patakra a büntetőjog és a jogbölcselet helyettes, 1894-től rendes tanárának. 1912-ig működött a pataki jogakadémián, közben 1908-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választották (1929-től rendes tag). Máig ő az utolsó, aki aktív pataki tanárként lett akadémikus. Egyetemi tanárként 1912-ben a kolozsvári, 1915-ben a pozsonyi egyetemre hívták, ahol 1917-18-ban dékán, majd rektor. 1921-től Szegeden tanított, 1923-ban koronaügyész-helyettesnek nevezték ki. 1930-35 között kúriai tanácselnök, majd öt éven át koronaügyész: ezzel jogász pályája csúcsára ért. 1938-tól az MTA tiszteleti tagja. 1940-ben visszavonult, ekkor a kolozsvári és a szegedi egyetem is díszdoktorává fogadta. A háború alatt hazaköltözött és Sárospatakon halt meg 1949-ben. Életművé mind elméleti, mind gyakorlati vonatkozásban páratlanul gazdag, korának kiemelkedő tehetségű és hatású jogi gondolkodója, büntetőjogi és büntető eljárásjogi alaptankönyvek és monográfiák sokaságát jegyzi. S van még valami,

amiről nem feledkezhetünk meg: élete végéig büszkén vállalta pataki gyökereit, s az elsők között ismerte föl és hirdette a volt pataki diákok összefogásának szükségességét.

A most közölt írása önálló füzetben látott napvilágot 1916-ban, a sárospataki főiskolai nyomda betűivel. Tartalmának értelmezéséhez tudunk kell, hogy Patakon időről időre felröppentek olyan kezdeményezések, amelyek az iskola felsőfokú egységeit a nagyobb fejlődés ígérését kínáló Miskolcra kívánták át-helyeztetni. Szinyei Gerzson gimnáziumi tanár már 1877-ben röpiratot tett közzé „Válasz azoknak, akik a sárospataki jogakadémiát Miskolcra akarnák áthelyezni” címmel. Ugyanezek az erőfeszítések újult erőre kaptak az I. világháború alatt, mígnem 1916. március 14-én a Sárospataki Református Főiskola teológiai és jogi akadémiájának tanári kara együttesen kérte az egyházkerületi közgyűlést, hogy a reformáció 400. évfordulójára, tehát 1917-re helyezze át az intézményt Miskolcra, ahol a stabilabb működés mellett az egyetemi rang elérése is lehetséges.

A hír fővárosi lapokban is megjelent, s a Budapesti Hírlapban olvasói vita bontakozott ki. Ebben a vitában szólalt meg Waldapfel János – akiről Finkey mint „soha Patakon sem járt lelkes tanügyi ember”-ről emlékezett meg –, és Patakra utazott a Sárospatakot Oltalmazó Liga megszervezésére. A mozgalom 1916. április 30-án a pataki községházán (Sárospatak 1883-1968 között nagyközségi rangú település volt) bontott zászlót, majd helyi és fővárosi tárgyalások és előkészítő bizottság létrehozása után május 28-án Budapesten megalakult. A testület tb. elnöke hg. Windischgraetz Lajos, elnöke Szinyei Gerzson lett. Alelnökké választották többek között Hodossy Béla tanítóképzős igazgatót és a kezdeményező Waldapfel Jánost. A titkári tisztséget Harsányi István gimnáziumi tanárra bízták. A Liga júniusban Sárospatakon fiókcsoportot hozott létre, az alakuló ülésen mintegy nyolcvan személy jelent meg. Ekkor határoztak önálló lap indításáról. Megindult az adománygyűjtés, majd 1916. július 1-jén megjelent a Sárospataki Hírlap első száma, felelős szerkesztője és kiadója Gulyás József volt. A lap 1928-ig tizenkét évfolyamot ért meg, és kiadása, vélhetően anyagi okból, csupán 1924-ben szünetelt. A mozgalom végül is elérte célját, hiszen az egyházkerület nem fogadta el az áthelyezést szorgalmazók indítványát, s minden maradt a régiben. Legalábbis 1923-ig, amikor a jogakadémia, az államsegély megvonása miatt, végleg bezárta kapuit. De ez már nem a Ligán múltott.

Ami a Finkey által meghirdetett Pataki Diákok Szövetségét illeti, a szervezet – ha nem is a Liga keretein belül, de – 1921. március 12-én megalakult. A budapesti alakuló ülésre Panka Károly és Tóth Endre kezdeményezésére 25 volt pataki diák jött el, s a társaság 1929-ig harminc összejövetelt, főleg ún. társasvacsorát rendezett. Ezekon mindig elhangzott valamilyen pataki tárgyú előadás, amelyek később nyomtatásban is megjelentek. A csoport adományokat gyűjtött, iskolai ösztöndíjakat alapított, 1927-ben Panka Károly és Komáromi János szerkesztésében kiadták „A pataki diákvilág anekdotakincse” I. kötetét. A budapestiek hatékony munkája adott lökést az országos szervezkedéshez, amelynek időszerűségét az 1931-re tervezett 400. éves iskolaalapítási évforduló erősítette. Ilyen előzmények után került sor 1928-ban a PADOSZ megalakítására, amelyhez a már létező budapesti csoport fiókegyesületként csatlakozott. A hamarosan megszerveződő debreceni, miskolci és nyíregyházi fiókegyesületek révén országos szervezettséget sikerült elérni, s az öregdiákok érdekérvényesítő képessége komoly eredményeket hozott: szobrok, emléktáblák létesültek, további kiadványok láttak napvilágot, s 1931-ben felépült a Finkey által is szorgalmazott Angol Internátus.

Finkey Ferenc terve tehát valóra vált: 1916-ben keletkezett sorai a mai olvasó számára nem az idealista álmódosót, hanem az iskoláját szerető, céltudatos, nagy formátumú és tenni akaró gondolkodót jelenítik meg.

A szöveget az 1916-os eredeti kiadás alapján, de a mai helyesírásnak megfelelően közöljük, a kevésbé ismert idegen kifejezéseket lábjegyzetben értelmezzük. Sajtó alá rendezte és az utószót írta Bolvári-Takács Gábor.

Jegyzetek

* *viszontvadásba*

** *iskolai étkezde (a „Mudrány”)*

*** *Fel a szívekkel! / Higgyetek! (misében szereplő kifejezés)*

**** *jóvátéve*